

Lagmannsretternes reform.

Nogle bemærkninger i anledning av hr. høiesteretsassessor
Haakon Breiens artikkel i 1. hefte for 1924

av lagmann i Gula- og Frostating lagdømme FRIDTJOF HEGGE.

I.

En læser, som ikke kjenner forholdene i Norge, maa av hr. assessor Breiens fremstilling faa det inntrykk, at resultatet av folkedomstolenes (juryens) vel 30aarige virke i Norge er, at der nu har reist sig et alment krav paa reform og at uenigheten først melder sig, naar spørsmålet blir om, i hvilken utstrækning eller paa hvilken maate reformen skal iværksættes.

Denne fremstilling er misvisende. Der eksisterer intet saadant alment krav paa reform, ikke blant almenheten, heller ikke blant dommerstannen. Ennu mindre noget krav paa en reform, som skulde gaa ut paa at omskape vore folkedomstole til store meddomsretter.

En annen sak er at der innen konservative kredse i sin almindelighet og innen dommerstannen kanskje i særdeleshet altid har været dem, som er og altid har været motstandere av folkedomstolene og som nu paa grunn av flere tilfeldig sammenstøtende omstendigheter og med støtte av den reaktionære stemning, som fortiden gaar over Norge som ovee saa mange andre land, har funnet tiden aa være inne til et fremstøt mot folkedomstolene.

Hermed vil jeg dog ikke ha sagt, at hr. assessor Breien har været sig bevisst, at han har gjort sig til redskap for reaktionære kræfter. Han har visselig handlet i

god tro. Naar han imidlertid er kommet til det resultat, hvortil han er kommet med hensyn til tilstedeværelsen av et alment krav paa reform, skyldes dette visselig dels, at han personlig i sin juridiske virksomhet som dommer har hat liten befatning med lagmannsretterne, dels at han som de fleste Kristianiafolk slutter fra stemninger og foreteelser i Kristiania og nærmeste omegn og tror, at disse rent lokale stemninger og foreteelser gir uttrykk for det hele lands. Dette er absolut feilagtig, hvad vi vet av erfaring alle vi, som har og i aarrækker har hat vor embedsgjærning utenfor Kristiania og det av Kristianiapressen beherskede lille omraade av vort store land.

Det er en selvfølge, at der blandt de mange tusinder straffesaker, som i det tidsrum, hvori juryen har virket, har været paadømt ved vore lagmannsretter — formentlig over 15—16000 — av og til er fremkommet avgjørelser, som har vakt kritik; annat vilde jo ogsaa være utænkelig. Det er ogsaa saa, at der i de aller siste aar, særlig i Oslo lagdømme, som omfatter Kristiania og Akerhus fylker, er forefaldt endel frifindelser, som har vakt sensation og er utnyttet av endel av pressen til aa lage sensation av, — jeg skal senere komme litt inn paa disse saker i en annen forbindelse. Men fra disse forholdsvis faa avgjørelser aa dra den slutning, at lagretten i disse saker har sat sig ut over loven, gaet over til aa være lovgivere, derved etableret lovloshet o. s. v. og videre den slutning, at den hele retsordning snaest mulig maa omskapes eller rettere avskaffes — det er dog en lovlig rask slutning. Der skal sandelig bedre og mere tungtveiende argumenter til enn de, hr. assessor Breien tiltrods for flittig bruk av lys og lygte i presse og Stortingsefterretninger har formaaet aa samle og bringe frem.

Forinnen jeg nærmere gaar inn paa de av hr. assessor Breien nevnte saker, som angivelig skal ha »opskaket« almenheten, vil jeg forutskikke en bemerkning: Hr. assessor Breien synes ikke aa bygge sin dom paa personlig

kjennskap til sakerne selv eller deres behandling. Han feller, som det synes, sin dom over lagretten og dens virksomhet paa grunnlag av de referater, som aviserne har bragt av saksforhold og bevisførsel. Det er mig paa-faldende, at en grundig og samvittighedsfuld dommer og jurist som hr. assessor Breien kan gjør det. Selv om avisreferater er aldrig saa gode, ennog stenografiske — de kan dog aldrig gi et korrekt billede av saken og bevismidlerne. Det er jo ikke bare ordene, det kommer an paa, det personlige inntryk, tiltalte og vidnerne gjør, det hele billede, som saksbehandlingen gir ved at dommeren stilles ansigt til ansigt saavel med tiltalte som med de øvrige mere eller mindre aktivt medagerende i det forhold, som er unner paadømmelse, er jo like saa viktig og like saa avgjørende ved bedømmelsen av et vidnes eller en tiltals forklaring og den vægt, den bør tillegges. Men herom inneholder avisreferater intet og kan intet inneholde. Kommer videre dertil, at avisreferater sjelden er gode, at referenterne paa grunn av manglende faglig innsikt eller kjennskap til den behandlede sak overser eller misforstaar betydningen av fremkomne opplysninger — for ikke aa tale om de referenter, som kun tar med i referatet ting, som er egnet til aa lage sensation av eller store overskrifter av — saa vil jo enhver, som har nogen erfaring i behandling av straffesaker, være paa det rene med, at paa grunnlag av avisreferater maa man være yderst forsiktig med aa danne sig nogen mening om bevisets stilling, ennu mere forsiktig med paa grunnlag derav aa fælde nogen dom over lagrettens avgjørelse.

Det bunner delvis i de samme svigtende forutsætninger, naar der tales om vilkaarlighet fra lagrettens side, om frifindelse av en lagrette, fældelse av en annen i aldeles likeartede saker. To straffesaker er aldrig aldeles likeartet. De straffebestemmelser, som antages overtraadt, kan være de samme, de anvendte midler kan være de samme — to innbrudstyverier f. eks. — men menneskene

---

er ikke de samme. De forhold, unner hvilke to ellers likeartede forbrydelser er utført, blir derfor aldrig de samme, fordi de mennesker, som har utført dem, paa forskjellig maate paavirkes og bestemmes av forholdene. Her kan være tale om nyanser, som kun den munttlige behandling kan gi billede av og som dog kan være de avgjørende for om en tiltalt er skyldig eller ikke skyldig. At lagretten er vaaken likeoverfor saadanne forskjelligheter og lar sig paavirke derav i sine avgjørelser, det er jo netop en av dens beste sider og en betryggelse for retsutøvelsen, — som motsætning til den skjematisk behandling, hvortil vi fagdommere — trods vor beste vilje — har saa let for aa henfalde.

Hr. assessor Breien nevner som eksempel paa vilkaarlige avgjørelser endel frifindelser i barnedrapssaker. Ja, der forekommer endel frifindelser i den slags saker — forøvrig ikke saa mange, som man forestiller sig, ialfald ikke efter min erfaring. Naar lagretten her frifinder, tror jeg det er av væsentlig to grunner — bortset fra bevisets stilling naturligvis —, dels fordi den synes synd i tiltalte, finner at hun alle omstendigheter tat i betragtning har lidt nok, er straffet nok, at det derfor ikke hverken for hendes eller samfundets skyld er fornødent, at hun til de lidelser, hun allerede har utstaaet, ogsaa skal faa et eller flere aars lengselsstraf. Rigtigheten av denne betragtningsmaate vil naturligvis altid være omstridt — kan ialfald bestrides. Men menneskelig seet kan den neppe forkastes. Og er den i overensstemmelse med den almindelige manns retsopfatning, et utslag av denne retsopfatning, da er det efter min mening ret og riktig, at den faar sit uttryk i lagrettens kjendelse. Det, som det fremfor alt gjelder, er jo at straffedomstolene gir domsutslag, som stemmer med og gir uttryk for den almindelige retsopfatning. Om dette stemmer med, hvad vi jurister vilde anse for aa være en rigtig avgjørelse, er jo i denne forbindelse likegyldig. Dels kommer endel av disse frifindelser vistnok

av, at lagretten mener, at tiltalte nok bør ilægges straf, men at den straf, som vilde bli følgen om skyldspørsmålet besvares bekræftende, vil være meningsløs haard. Den norske straffelovs § 234 sætter straf av inntil 8 aars, minimum 1 aars fengsel. Det vet lagretten og dette finner den aa vare for strengt. Man ser derfor ikke saa sjelden, at hvor der i saadanne saker efter en frifindende kjendelse stilles spørmaal om uagtsomt drap, besvares dette nesten altid bekræftende, ogssa i tilfelder, hvor vi jurister efter bevisets stilling enten vilde fælde for forsætlig drap eller helt frifinde. For uagtsomt drap er straffen nemlig meget mildere — fra 21 dage til 3 aars fængsel ordinært.

Jeg har derfor dannet mig den opfatning, at hvis man forandret straffesatsen i § 234, sloifet minimumsstraffen, vilde man ialfald i mange tilfelder, hvor man nu har faaet frifindende kjendelse, ikke ha faaet det. At lagretten i disse saker, naar den vil ha anvendt nogen, men ikke haard straf — jeg bortser fra tilfelder, hvor der foreligger skjærpene omstændigheter — er i overensstemmelse med den almene retsopfatning, er jeg personlig ikke i tvil om; jeg bortser da fra kredse, som sogner til den Hamsunske »hæng-dem«-moral. Den almene opfatning er visselig, at disse ulykkelige kvinder som regel fortjener medynk — ikke haard straf. Det er jo ogsaa igrunnen straffelovens opfatning, hvorfor den har git uttryk i unntagelsesbestemmelsen i § 234. Men hvis lagrettens opfatning gir et korrekt uttryk for den almene retsopfatning, saa viser dette, at tiden har gaaet fra straffeloven; da er det denne, som maa forandres, ikke domstolenes organisation.

Hvad bedragerisaker angaar — jeg kjenner ikke den specielle sak, hvortil hr. assessor Breien sigter, og skal ikke uttale mig om den — forekommer der nok frifindelser, hvor der rettest burde være feldelser. Men grunnen dertil er ikke aa søke i lagrettens manglende evne til aa følge med unner saksbehandlingen eller til aa sette sig inn i saksforholdet, opfatte og beherske det. Grunnen er

først og fremst den, at bedragerisaker, ialfald hvor de er av stort omfang og forøvet unner omfattende forretningsvirksomhet efter sin art ikke egner sig til aa avgjøres efter mundtlig saksbehandling. Forholdet vil i saa henseende bli akkurat det samme, om man omskaper lagmannsretten til større meddomsretter, hvis man beholder mundtlig saksbehandling og de samme regler for bevisførelsens umiddelbarhet som vi nu har. I disse saker vil beviset ofte være aa søke i korrespondense, regnskapsopgjør med bilage, bokførsel m. v., som praktisk talt aldrig kan komme til sin ret, ialfald vanskelig kan komme til aa virke med sin fulde tyngde unner en mundtlig saksbehandling. Ogsaa den hjelp, man ellers har i avhørelse av sakkyndige, svigter ikke sjelden i disse saker. Jeg har ialfald erfaring ikke fra én, men fra mange saker for, at mens de sakkyndige kan gi og unner forundersøkelsen har git en klar og uttømmende skriftlig fremstilling, som for paatalemyndigheten er avgjørende for aa reise tiltale, blir der unner hovedforhandlingen unner deres avhørelse og kontraeksamination ikke sjelden meget litet igjen baade av sikkerheten og klarheten i begrunnelsen. Anderledes stiller naturligvis i saa henseende forholdet sig, hvor man har øvede, retsvante sakkyndige; men det er kun paa de færreste steder.

En annen grunn, som gjelder baade større og mindre bedragerisaker — herunner ogsaa medtat saker ang. unnerslag — er, at lovbestemmerne er innviklet formet, vanskelige aa praktisere og derfor stiller store krav til beviset, særlig i tider som vore nuværende med sterkt og hurtig skiftende værdier. Ogsaa her kunde der vel være spørmaal om man ikke heller burde gaa til en forandring av lovbestemmelse for aa søke aa bringe disse mere i overensstemmelse med den almindelige retsopfatning og livets behov enn aa tænke paa en reform av rettergangsmaalen.

Saa endelig nogle ord tilslut om smuglersakerne.

Det forholder sig saa, at man i de senere aar har faaet endel frifindelser i slike saker, som har vakt opmærksomhet. Disse frifindelser har hyppigst forekommet paa østlandet, særlig i Oslo lagdømme, samt ved meddomsretterne i nogle byer. Nu maa man imidlertid være opmærksom paa, at det her gjælder overholdelse av forbudslovgivningen eller lovbrud foranlediget ved det etablerede forbud. Forbudslovgivningen, dens hensigtsmessighet og berettigelse er et meget omstridt spørsmål i Norge. Tar man nu for sig statistikken over resultatet av folkeavstemningen over forbudet vil man se, at netop i de samme distrikter, hvor disse frifindelser har forekommet, var opinionen mot forbudet stærkest; de eneste fylker, hvori der var flertal mot forbudet, var netop disse østlands-fylker og de større byer, særlig Kristiania. Kommer dertil, at omtrent den hele presse — ialfald den mest udbredte — i disse distrikter uavladelig har agiteret mot forbudet og forbudslovgivningen, er det klart, at man her har at gjøre med en opinion — en vildledet opinion vistnok — som føler trang til aa demonstrere mot lovgivningen. Det kan ogsaa opfattes som et uttryk for at lovgivningen paa dette omraade ikke stemmer med den almindelige retsopfatning — ialfald retsopfatningen i disse distrikter. Helt anderledes er forholdet i det store lagdømme, som jeg fortiden administrerer, som omfatter 6 fylker med byer som Trondhjem og Stavanger samt Bergen (eget lagsogn). I de mange saker av denne art, som jeg har hat befatning med, har jeg ikke mærket nogen saadan opinion, — undtagen kanske litt i Bergens by. Der har forekommet frifindelser, men ikke mange og ingen, hvor frifindelse efter bevisets stilling ikke var fuldt forsvarlig. Men i disse distrikter var der — bortset fra Bergen — stort flertal for forbud; her er heller ingen dominerende presse, som har agiteret stadig mot forbudet og søkt aa unnergrave respekten for den lovgivning, som knytter sig dertil.

Det samme forhold gjør sig ogsaa gjeldende ved med-

domsretterne. Her har man jo idealet av hr. assessor Breiens retsordning — en juridisk og to læge dommere; men allikevel faar man i de samme østlandsdistrikter og i byerne frifindelser, som for den som ikke har personlig kjennskap til saken ialfald ser ut som demonstrationer mot forbudslovgivningen.

Det er naturligvis beklageligt at saadant kan ske, men det kan ikke unngaaes i sterkt bevægede kamplider. Ingen domstole — ikke engang rikets Høiesteret — kan unngaa aa paavirkes av en stærk opinionsbølge og gi uttryk derfor i dommer, hvor den slags saker faar sin avgjørelse. Men derfra aa slutte, at rettergangsordningen er forkastelig og straks maa avskaffes, gaar dog ikke an.

Ogsaa i England — juryens morsland — som i andre lande, har juryen unnerliden truffet avgjørelser, som har vakt storm i presse og blant publikum; — men jeg har ialfald aldrig seet eller hørt omtale, at man i England av den grunn har forlangt juryen avskaffet.

II.

Er man enig om at det ved avgjørelse av skyld og idømmelse av straf fremfor alt kommer an paa, at domstolenes avgjørelse stemmer med og gir uttryk for den almindelige retsopfatning, blir spørsmålet om folkedomstolene i Norge er saadan organiseret, at de gjør det og kan gjøre det.

Hertil vil jeg svare ubetinget ja. Det lagrettemateriel, vi har og altid har hat, er gennemgaende aldeles utmærket. Paa landet er hvervet som lagrettemann et høit anseet tillitshverv, som kun betros de beste. Den samling av forhenværende og fungerende stortingsmenn, ordførere, prøvede herredstyremedlemmer, forlikskommissærer m. v., som fylder lagrettebænken, representerer en sum av solid livserfaring, sundt omdømme og sikker retssans, som der staa og bør staa respekt av. Noget svakere er lagrettebænken besat i de lagsogn, som bestaar kun av en

by eller hvor byelementet er det stærkest fremtrædende. Ikke fordi at ikke ogsaa byerne har et utmerket materiel aa ta av blantt menn og kvinner, men fordi byerues mere fremtrædende menn og kvinner — kvinnerne forøvrig i mindre grad — er uvillige til aa paata sig hvervet og paa alle lovlige maater søker sig fritat. Dette gjelder ikke bare hvervet som lagrettemann, det samme gjelder hverv som stortingsmann, kommunestyremedlem o. s. v. Om aarsaken dertil skal jeg ikke uttale mig. Jeg konstaterer kun faktum. Som følge herav blir lagrettebænken i disse distrikter ikke altid saa godt besat som ønskelig kunde være.

Men derfor behøver man vel ikke aa avskaffe juryen. Den nærmeste opgave blir vel aa unnersøke, om der ikke ad lovgivningens vei kan træffes foranstaltninger til aa sikre bedre utvalg samtidig med at man ogsaa i de større byer maa søke vækket forstaaelsen av, at tillitshvervet som dommer (lagrette eller domsmann) er et av de høieste tillitshverv, som kun kan betros de beste menn og kvinner og som ingen bør unnslaa sig for aa motta. Samtidig bør man nok innskærpe kommunestyrere i de største og større byer aa ofre disse valg mere opmærksomhet og gi dem en grundigere forberedelse enn der nu ialfald i enkelte byer blir dem tildel. Gjør man det, faar man interessen vakt ogsaa for denne side av retspleien, skulde det undre mig, om ikke forholdet ogsaa i byerne snart vilde bli gjennemgaaende likesaa godt som paa landsbygden.

Mangler kan der nok paavises; men tiltrods herfor staar folkedomstolene idag trygt befestet i det store folks bevissthet og omfattes med tillid og respekt, som de ogsaa efter min mening fortjener.

Hr. assessor Breien mener det motsatte. Det var jo venstre, som gjennemførte retsreformen i sin tid, men selv innen venstre er tilliden til folkedomstolene borte og kravet paa reform stærkt — ifølge hr. Breien. Som bevis citerer han 3 — tre — uttalelser fra 3 venstreaviser, faldne i løpet av 5 — fem aar. Nu er det vistnok saa, at pressens

uttalelser bør være et uttrykk for publikums eller partiets mening (i partispørsmål) og kan være det, naar uttalelserne fremkommer efter anstillede unnersøkelser om stemningen i videre kredse. Men de kan ogsaa være uttrykk kun for redaktørens rent personlige mening — rene stemningsutbrud. Jeg skulde tro, at det er den slags stemningsutbrud, vi her har med aa gjøre, fremkaldt ved forargelsen over nogen kjendelser i Oslo lagdømme i saker av delvis politisk art. Jeg vet det er saa, forsaavidt den citerte artikkel fra »Hordalands Folkeblad« angaar. Hr. stortingsmann Skaar, bladets redaktør, er fremdeles en varm tilhænger av vore folkedomstole, og han blev meget forbauset, da jeg fortalte ham om den bruk, hr. assessor Breien gjør av hans artikkel. »Intelligentssedlerne« er ophørt aa utkomme. »Dagbladet« har i den senere tid inneholdt artikler med redaktionelt utstyr bl. a. av statsminister Blehr, hvori advares mot dette reaktionære anfald paa vore folkedomstole, — uten at redaktionen paa nogen maate har tat avstand. Det var venstrepressen.

Saa er det dommerforeningen. Foreningen har c. 200 medlemmer, derav var c. $\frac{1}{4}$ tilstede paa det møte, hvor hr. assessor Breien holdt sit foredrag, væsentlig dommere boende i og ved Kristiania. Ingen — uten kanske nogle innviede — anede, at det var meningen aa vedta en resolution. Hvis dommerforeningen hadde hat nogen erfaring i behandling av offentlige saker, hadde den naturligvis utsat sakens videre behandling til næste aarsmøte, saa medlemmerne kunde blit unnerrettet om hvad der forestod. Men saa klok var den ikke. Misnøien med resolutionens vedtagelse er derfor stor innen vide kredse i dommerstannen, har ennog ført til utmeldelse av foreningen. De faa dommere, som senere har uttalt sig offentlig i avisartikler eller foredrag, har alle uttalt sig mot resolutionen.

III.

De avgjørelser av juryen, som skal ha »opskaket« opinionen, er som av ovenstaaende fremgaar av frifindende art. Det er jo paa en maate beroligende. Værre vilde det jo ha været om anken hadde gaet ut paa, at lagretten dømmer uskyldige. Det — at lagretten som klassedomstol dømmer uskyldige og frifinder sine egne klassefæller — er vel begrunnelsen for kommuisternes angrep paa folkedomstolen. Hr. assessor Breien citerer hr. Schjelloes angrep i Stortinget paa folkedomstolene som bevis for, at folkedomstolene ogsaa i de klasser har tappt tilliten; men han analyserer ikke forholdet nærmere. Det burde han ha gjort, forekommer det mig.

Der har imidlertid i aarenes løp ogsaa været et par saker, hvori fældende dom er avsagt og som har været angrepet, og hvorom enkelte har forsøkt aa lage sensation. Om dem alle gjelder det, at for de fældende domme har ogsaa de juridiske dommere sin del av ansvaret. De har godtatt kjendelsen, formentlig fordi de har været enig i den. I den av hr. assessor Breien nevnte sak, hvor Stortinget gik hen og bevilget erstatning, viser netop rettens — de juridiske dommeres — holdning til det siste, at de ikke var enig i, at der var begaaet nogen uret ved domfældelsen.

Ved fældende kjendelser har som bekjendt efter den norske straffeproseslov retten adgang til aa sætte kjendelsen tilside og henvise saken til ny paadømmelse av nye dommere og lagrettemenn. Der har været reist spørsmaal om der ikke burde aapnes retten adgang til paa samme maate aa kunne tilsidesette en frifindende lagrettekjendelse. Det maa jo innrømmes, at vor straffeproseslov kanskje noget ensidig har tat sigte paa, at tiltaltes tarv varetages, og at hensynet til, at det offentlige ogsaa har interesse av at virkelig skyldige ikke frifindes, er traadt for meget i bakgrunnen. Paa den annen side kan det jo siges, at den frifundne tiltalte har et vist krav paa engang aa faa

---

slut paa saken, at jagten engang maa ophøre. Spørsmålet har flere sider som maa overveies, men som jeg her ikke skal gaa inn paa, da det ialfald ikke nu er aktuelt. Kun saa meget kan vel siges, at stridende mot straffeprocesslovens system vilde det ikke være aa innføre en saadan adgang for retten.

Hr. assessor Breien finner, at denne adgang for retten — baade den nugjeldende og den foreslaede — i virkeligheten aander mistillit til lagretten og lagrettemennerne. Heri er jeg dypt uenig. Hvor høit et menneske staar i intellektuel og faglig dannelse — det staar aldrig for høit til aa være kontrol unnergitt i utøvelse av sin gjerning, — det være nu dommergjerning eller annen gjerning. Og noget annet enn en kontrolbestemmelse er ikke disse bestemmelser og er heller ikke tænkt aa være det. Livet viser, at kontrol er nødvendig i livets alle gjøremaal — ogsaa i dommergjerningen. Ikke fordi man har mistillit til den enkelte mann eller enkelte stann, men fordi vi alle er mennesker, som hvor samvittighetsfulde og dygtige vi enn er, som mennesker kan ta feil.

Den samme mistillit til lagrettemennerne og deres evne til aa hævde sig og sine meninger skal ogsaa — iflg. hr. assessor Breien — være den egentlige grunn til at vi, som holder paa de uavhengige folkedomstole, ikke vil være med paa hr. assessors Breiens reform: den store meddomsret. Nei ingeniunde. Vi vil ikke være med paa denne reform først og fremst fordi den ingen reform er, men et tilbakeskritt, og for det annet fordi vi finner ordningen ulogisk og uheldig. Skyld og straf skal efter vor mening avgjøres efter den til enhver tid herskende opfatning i samfundet, blant samfundets borgere, av hvad der er og bør være straffbart og bør straffes. Til aa avgjøre den side av saken er uavhengige folkedommere, valgte paa betryggende maate, de beste dommere. Selve straffeutmaalingen innen lovens ramme er fagdommerens sak. Aa slaa disse elementer sammen er efter vor overbevisning aa forsøke

aa »blande olje og vand« — det er mere enn en elegant turneret frase, det er en i vort hele livssyn dypt begrunnet livsopfatning. Vor erfaring fra disse 35 aar, hvori folke-domstolene har virket i Norge, har befæstet denne vor opfatning.

IV.

Hr. assessor Breien finner videre, at den store meddomsret netop er en demokratisk institution. Den vil i høi respekt for de læge elementers mange gode egenskaper som dommere søke disse utnyttet, mens de mindre gode egenskaper skal knektes av 3 haandfaste juridiske dommere, saa de ikke skal faa komme frem i dagens lys. Paa den annen side skal »den uselig bonde og bymann« øve en god inflydelse paa de juridiske fagdommere, saa disse ikke løper løpsk ved strafutmaalingen.

Fagdommerne skal efter hr. professor Breien hindre

- 1) at lagretten gjør sig skyldig i feiltagelser m. h. t. retsspørsmåls løsning, hvor lagrettemennerne som regel vil mangle evne til aa finne frem,
- 2) at lagretten trækker forhastede og altfor ubetingede eller almene slutsatser, hvor der til bedømmelsen av beviset utkræves et videre ræsonnement,
- 3) at lagretten, uvante som de er — kommer i bevægelig og paavirkelig stemning, hvorved en række følelser av menneskelig, social eller politisk art (sammenstillingen er hr. Breiens) gjør sig gjeldende,
- 4) at lagretten kommer unner innflydelse av en enkelt av dem, som har energi og talefærdighet til aa kunne gjøre sig gjeldende og til endelig aa bli situationens herre uten i virkeligheten aa besidde betingelserne derfor, og
- 5) at den relative uselvstændighet hos flere lagrettemenn gir sig utslag i tilfeldighet i lagrettekjendelserne.

Alt dette skal de juridiske dommere utrette i raadslagningsrummet med de 4 eller 6 lagrettemenn. Men naar

dette skal hindres, naar der skal treffes foranstaltninger for aa hindre dette, da kan jo dette ikke betyde annet enn at alle disse mangler — eller de fleste av dem — er lagrettemenn i sin almindelighet beheftet med som dommere. Men er dette tilfellet, reiser jo det spørsmaal sig med vælde: hvorfor i Herrens navn vil hr. assessor Breien da ha lagrettemenn med som dommere? En av disse mangler skulde jo være nok til aa gjøre den enkelte uskikket. Hvorfor ikke ta skridtet fuldt ut og avskaffe hele lægmannselementet? Det burde vel være konsekvensen, den eneste logiske og forsvarlige. Det »demokratiske« tilsnit gik da fløiten; men det er det vel heller ikke saa farlig med til syvende og sist.

Jo, siger hr. assessor Breien — tiltrods for alle de ovennævnte mangler, som klæber ved lægmenn som dommere, vil det være av betydning aa ha dem tilhjælp for fagdommerne ved strafutmaalingen. »Innen en større kreds av tilfelde vil lægmennerne sitte inne med et fortrin fremfor fagdommeren, nemlig hvor der til grunn for lovens distinktion er lagt den almindelige opfatning eller skik og bruk. Dette gjelder saaledes hvor hensyn skal tas til den almindelige maalestok som samfundets retsbevisthet opstiller for redelighet eller forsigtighet i handel og vandel« (uthævelsen av mig). Hvad vil dette egentlig si? Vil det si, at handelsmenn f. eks. skal ta med sig den slappe moral i forretningsaffærer, som ofte præger handelsstannen eller mange av den, inn i dommerrummet og paavirke de juridiske dommere til aa følge denne slappe moral i sin retsutøvelse m. h. t. strafutmaaling? Et det nogen fordel, som det er umaken værdt aa stræbe efter? Er lovens bud og den almindelige retsopfatning i absolut strid med hinannen, er det unødvendig av hensyn dertil aa foreta forandring i retsordenen. I et slikt tilfelde vil nemlig lagretten svare nei paa skyldsspørsmaalet.

Videre vil lægmannens kjennskap til den almindelige

folkeopfatning, deres livserfaring og deres kjennskap til bygde- og lokale forhold være fagdommeren til stor hjelp ved strafutmaalingen — anføres der. Ja naturligvis, men er da alle disse ting saa fremmed for en norsk dommer, at han ikke kan skaffe sig den fornødne innsikt unner saksbehandlingen? Ingenlunde. Den norske dommerstann er som den hele juridiske stann rekruteret fra alle lag i folket, fra arbeiderhjem, gaardbrukerhjem, bestillings- og embedsmannshjem, haandværkerhjem o. s. v. De fleste av dem vil paa forhaand ha kjennskap til disse ting eller efter nogen tids verksomhet faa kjennskap dertil. Unner enhver omstændighet vil de, hvis de overhodet er skikket til aa være dommere, ha forutsætning for unner saksbehandlingen aa faa opplysning om de specielle forhold av denne art som maatte foreligge.

Er det bare dette man kan opnaa ved aa ha det med saa mange mangler beheftede læge element med i domstolen, lønner det sig aapenbart ikke.

Med hensyn til samarbeidet mellem fagdommeren og lægmennerne har vi jo ogsaa rik erfaring fra vore meddomsretter. Min erfaring fra de hundreder av meddomsretter, jeg har administreret i by og paa land i de forskjellige landsdele, falder ikke sammen med hr. assessor Breiens. Strafutmaalingen har netop været det, hvori jeg har hat minst nytte og hjelp av domsmennerne. Den samme erfaring tror jeg er almindelig blant dommere, efter hvad jeg har hørt. Derfor blir meddomsretsdommene ogsaa m. h. t. strafutmaalingen meget ofte kompromisdomme, som ikke tilfredsstiller nogen.

Hermed vil jeg ikke ha benegtet at lægmannssynet ogsaa har sin betydning ved strafutmaalingen, ialfald kan ha det. Jeg har heller ikke noget imot, at lagretten fik større innflydelse enn nu paa strafutmaalingen. Nu har den kun adgang til aa besvare spørmaal om tilstedeværelsen av særdeles formildende eller særdeles skjærpende omstændigheter. En saadan utvidet adgang kan jo opnaaes

ved ændring i reglerne om spørmaalsstillingen. Nogen systemforandring behøves ikke av den grunn.

Hr. assessor Breien fremholder i en annen forbindelse sem en svakhet ved den nuværende ordning, at lagrettens kjendelse er ubegrunnet, mens den store meddomsret maa gi premisser for sine domme. Hvordan er saa forholdet i virkeligheten? Den store meddomsret vil vel gi den samme begrunnelse som vore nuværende meddomsretter, tænker jeg mig, og den lyder i almindelighet saaledes: »Ved tiltaltes forklaring og de avhørte vidners prov anser retten det bevist, at tiltalte er skyldig overensstemmende med tiltalen« — eller: »Ved de avhørte vidners prov anser retten det — tiltrods for tiltaltes benegtelse — bevist, at tiltalte er skyldig o. s. v.«. Annen begrunnen kan der jo heller ikke gives efter en mundtlig forhandling. — Men er en saadan begrunnelse egentlig mere beroligende enn lagrettens — 10 præsuntivt forstandige og livserfarne mennekers — bekræftende besvarelse paa ære og samvittighet og i henhold til sin ed av det stilleda som oftest stærkt i detaljer formede skyldspørmaal?

Jeg innser det ialfald ikke.

V.

Hr. assessor Breien slutter sin fremstilling med aa citere Frostatinglovens stolte innledningsord: »Ved lov skal vort land bygges og ikke ved ulov ødes«.

De ord er sat av folkevalgte lovgivere og folkevalgte dommere og de blev som alle vore gamle love hævdet og haandhævet paa lagtingene av frie, folkevalgte dommere unner forsæte av lagmenn, valgt av og blant lagretten. Og saalænge denne retsordning var gjeldende, møtte bygdernes beste menn — ofte langveisfra — og byernes beste borgere frem paa lagtingene og utførte sin tjeneste og pligt.

Men vi kjenner ogsaa utviklingen. Fra ca. 1200 blev lagmennerne kongevalgte embedsmenn, — fagdommere. Lidt efter lidt blev deres mening den ene avgjørende, lag-

---

rettens Mening var uten betydning. Saa tapte lagretteme-
nerne interessen for aa møte paa tingene, hvor de intet
hadde aa gjøre. Og lagmenneskene blev enedommere paa
lagtingene, som deres edsvorne skrivere (sorenskriverne)
blev det paa bygdetingene.

Tiderne forandres og formerne med dem. Om folke-
domstolene forandres til store meddomsretter vil vel ikke
lægmenes utbli. Men interessen for retspleien, som
nu er stor og levende i vort folk, vil faa et alvorlig knæk,
om ikke helt forsvinde. Vestigia terrent.

Jeg tror imidlertid ikke, at der er fare for folkedom-
stolene. Hr. assessor Breien mener, at spørsmålet om
folkedomstole som politisk spørsmål tilhører historien.
Hr. assessor Breien tar feil ogsaa deri. I et demokratisk
styret land som Norge med almindelig stemmeret for alle
menn og kvinner over 23 aar, kan spørsmålet om folkets
herredømme over straffedomstolene aldrig ophøre aa være
et politisk spørsmål. I samme øieblik spørsmålet om
aa avskaffe vore frie, uavhengige folkedomstole for alvor
blir reist, i samme øieblik vil ogsaa kampen mot den
slags reaktionære tiltak bli reist fra landsende til lands-
ende. Saa vaakent er vel demokratiet i Norge.

Trondhjem i April 1924.
